

KPSS

Genel Yetenek
Genel Kültür

Birincilerin Tercih!

Eğitimde
30. yıl

ezberbozan serisi

COĞRAFYA

KPSS Ders Notları

özetlenmiş içerik
pratik bilgiler
kritik notlar
ilgi çekici görseller
en güncel veriler

Önder CENGİZ

PEGEM AKADEMİ

Yazar: Önder Cengiz

EZBERBOZAN SERİSİ KPSS DERS NOTLARI
COĞRAFYA

ISBN 978-605-364-979-3

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

2. Baskı: 2016, Ankara

Yayın-Proje: Seda Gökay
Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

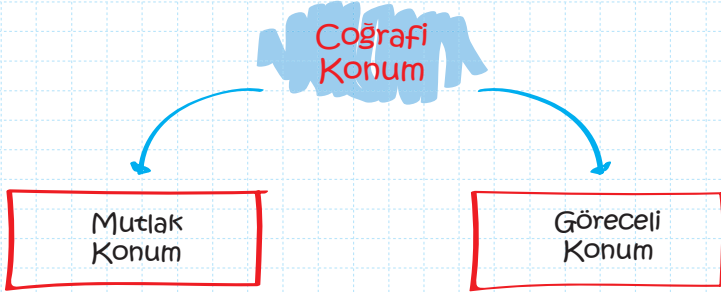
İÇİNDEKİLER

Coğrafya

Türkiye'nin Coğrafi Konumu.....	1
Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri.....	19
Türkiye'nin İklim ve Bitki Örtüsü.....	48
Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme.....	71
Türkiye'de Tarım, Hayvancılık, Ormancılık.....	97
Türkiye'de Madenler, Enerji Kaynakları ve Sanayi.....	135
Türkiye'de Ticaret, Ulaşım, Turizm.....	176
Kaynakça.....	195

1. BÖLÜM Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Herhangi bir noktanın dünya üzerinde bulunduğu konuma coğrafi konum denir.

Mutlak Konum:

Bir yerin paralel (enlem) ve meridyen (boylam) ağlarına (Ekvatora ve başlangıç meridyenine) göre belirlenen konumudur.

Not:

Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nda yer alan matematiksel konum ifadesi mutlak konum, özel konum ifadesi ise göreceli konum olarak değiştirilmiştir.

Göreceli Konum:

Bir yerin kara ve denizlere, başlıca ulaşım yollarına, boğazlara, komşularına ve yer şekillerine göre belirlenen konumudur.

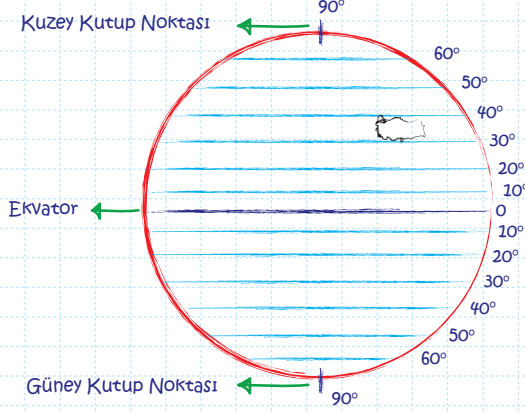
Not:

Ülkenin komşuları, yerşekilleri, maden ve enerji kaynakları, önemli geçitleri ve boğazları, ticareti, su varlığı, nüfusunun özellikleri göreceli konumun kapsamına girer.

Herhangi bir durum enlem ve boylam ile açıklanamıyorsa mutlak konum, açıklanamıyorsa göreceli konumdan kaynaklanır.

Paralel

Ekvatora ve birbirine 1° aralıklarla paralel olarak geçtiği varsayılan dairelerdir.

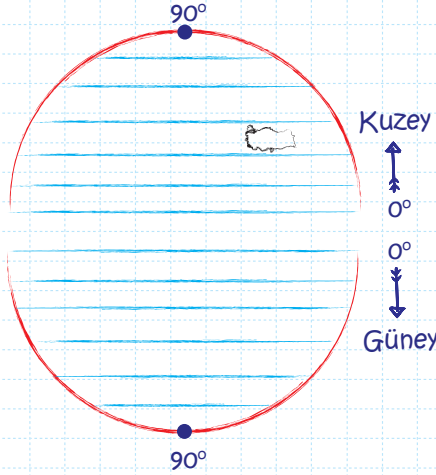

Not:

Türkiye'nin ekvatora olan açılal uzaklığı (Hatay ili esas alındığında) 36° , kutup noktasına açılal uzaklığı (Sinop ili esas alındığında) 48° dir.

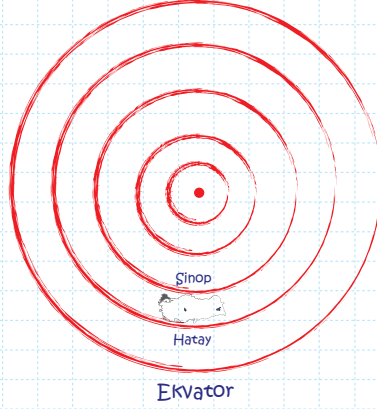
Paralellerin Özellikleri:

✓ Ekvator başlangıç paralelidir ve dünyayı iki eşit yarımküreye ayırır.

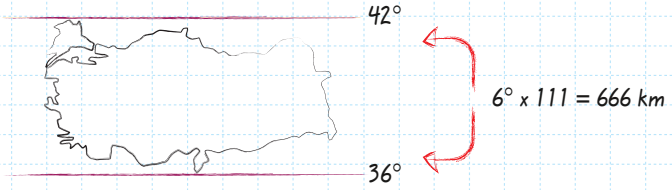

✓ Ekvator çizgisinin üst tarafı kuzey, alt tarafı ise güney yarımküre olarak ifade edilir. Buna bağlı olarak Türkiye Kuzey Yarımkürede yer alan bir ülkedir.

- ✓ Paralel daireleri ekvatordan kutuplara doğru küçülürler ve kutuplarda nokta hâlini alırlar. Bu özelliğe bağlı olarak Türkiye'den geçen en büyük paralel daire si Hatay'dan, en küçüğü ise Sinop'tan geçer.

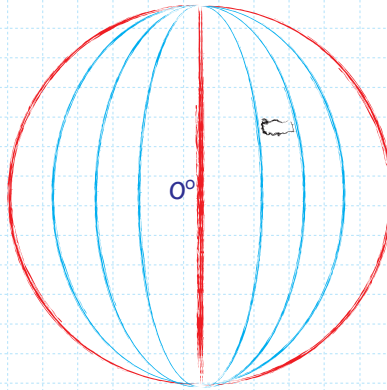

- ✓ 1° lik paralel aralığı kuş uçuşu olarak her yerde birbirine eşit 111 km 'dir. Bu özelliğe bağlı olarak Türkiye'nin en kuzeyi ile en güneyi arasındaki uzaklık kuş uçuşu olarak yaklaşık 666 km 'dir.

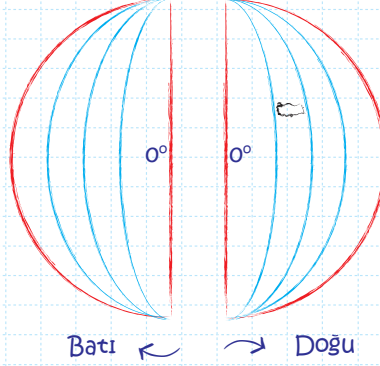
Meridyen

Bir kutup noktasından diğer kutup noktasına 1° aralıklarla geçtiği varsayılan yarım dairelerdir.

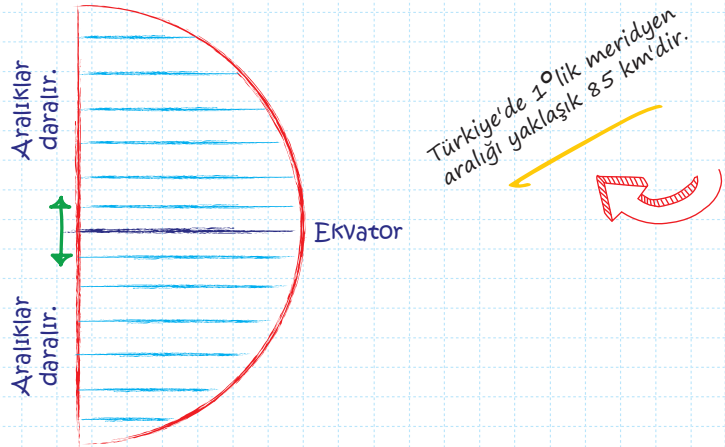

Meridyenlerin Özellikleri:

- Başlangıç meridyeni İngiltere'nin Greenwich Gözlemevi'nden geçer ve dünyayı iki yarım küreye ayırır.
- Başlangıç meridyenin sağ tarafı doğu, sol tarafı ise batı yarım küre olarak adlandırılır. Buna bağlı olarak Türkiye doğu yarım kürede yer alır.

- 1°lik meridyen aralığı kuş uçuşu olarak yalnızca Ekvator üzerinde 111km'dir. Bu mesafe ekvatorun kutuplara doğru daralır.

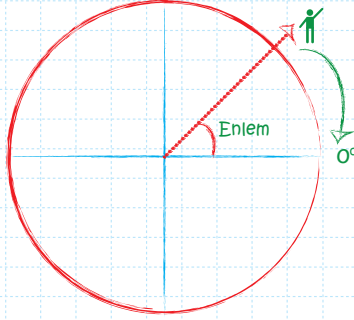
Not:

Bu özelliğe bağlı olarak aynı meridyen yayı (boylam) üzerinde de olsa (farklı yarım kürelerde olmamak şartıyla) iki noktanın başlangıç meridyene uzaklığı eşit değildir.

- Tüm meridyen yaylarının uzunluğu birbirine eşittir.

Enlem

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın ekvatora olan uzaklığının açısı (derece, dakika, saniye) cinsinden değeridir.

Enlem, paraleller ile ifade edilemeyen noktaların da ifade edilebilmesini sağlar.
(Derece - Dakika - Saniye) Örneğin; İstanbul $41^{\circ} 00' 16''$ Kuzey enleminindedir.

Not:

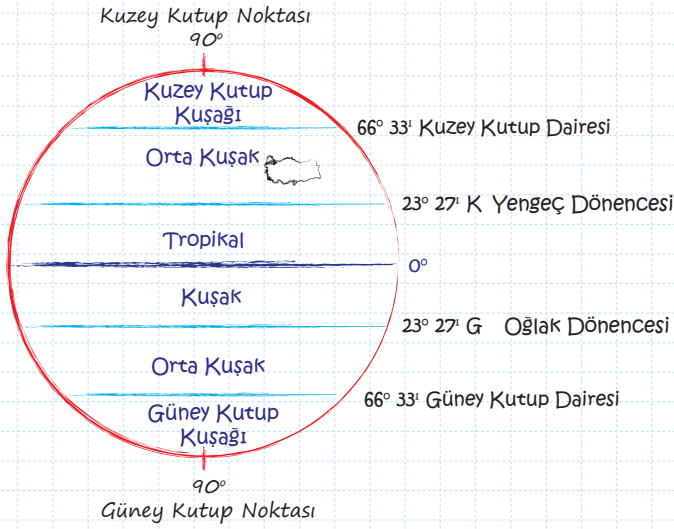
Paraleller ekvatorundan itibaren 1'er derece aralıklarla çizilen çizgiler iken enlem herhangi bir noktanın ekvatora olan uzaklığının merkez ile yaptığı açısal değerdir. Buna bağlı olarak sonsuz sayıda enlem bulunabilirken paraleller 180 tane dir.

Özel Enlemler

- ★ Dünya'nın eksen eğikliğinden ve şeklinden dolayı bazı enlem değerleri özel enlem olarak ifade edilir.
- ★ Dünya'nın şeklinden dolayı yeri belirlenmiş olan özel enlemler Ekvator (0°) ve kutup noktalarıdır (90°).
- ★ Dünya'nın ekseninin eğik olmasından dolayı yeri belirlenmiş olan özel enlemler ise Dönenceler (Yengeç Dönencesi ve Oğlak Dönencesi) ile kutup daireleridir.

Yörünge düzlemi (Ekliptik) ile Ekvator düzlemi arasında ortalama $23^{\circ} 27'$ lik bir açı bulunur. Bu da dönence ve kutup dairelerinin yerini belirler.

Ekvator

→ Gece gündüz süreleri yıl boyunca eşittir. Dünya'nın diğer yerlerinde eşitlik için 21 Mart ve 23 Eylül tarihleri gereklidir. Bu tarihler dışında kutuplara doğru fark artar.

Not:

Türkiye'de gece-gündüz süreleri arasında en fazla fark Sinop'ta, en az fark Hatay'da yaşanır.

→ Çizgisel hız en fazladır. Kutuplara doğru gidildikçe çizgisel hız azalır.

Not:

Türkiye'de çizgisel hız en fazla Hatay'da, en az Sinop'tadır.

→ Alaca karanlık süresi en azdır. (Kutuplara doğru alaca karanlık süresi uzar.)

Not:

Türkiye'de alacakaranlık süresi en fazla Sinop'ta, en az Hatay'dadır.

Not:

Aynı enlem üzerindeki noktalarda çizgisel hız ve alaca karanlık süresi aynıdır.

→ Yer çekimi ivmesinin en az olduğu yerdir. Kutuplara doğru yer çekimi ivmesinin artar.

Not:

Türkiye'de en fazla yerçekimi ivmesi (yalnız enlem faktörüne göre) Sinop'ta, en az yer çekimi ivmesi Hatay'dadır.

Dönenceler

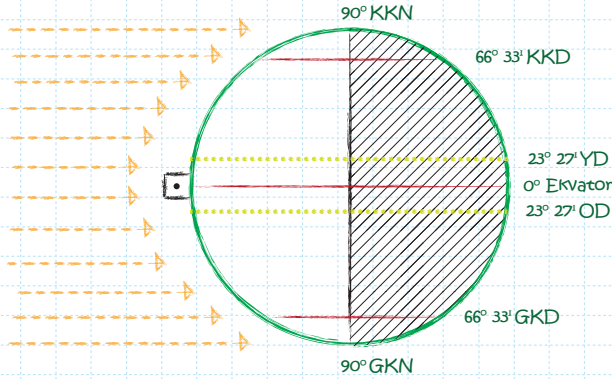
$23^{\circ} 27'$ Kuzey ⇨ Yengeç Dönencesi

$23^{\circ} 27'$ Güney ⇨ Oğlak Dönencesi

- ⊕ Tropikal kuşağın bitiş, orta kuşağın başlangıç sınırını oluştururlar.
- ⊕ Güneş ışınlarının en son dik düştüğü noktalardır.
- ⊕ Türkiye Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde yer alır.

Özel Tarihler

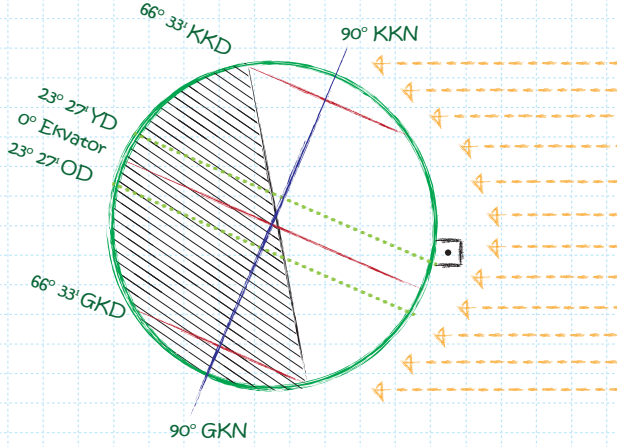
21 Mart - 23 Eylül Konumu (Ekinoks)

- ↳ Güneş ışınları ekvatordaki düzlemlere öğlen vakti dik (90°) düşer.
- ↳ Dünya'nın her yerinde gece - gündüz eşitliği yaşanır.
- ↳ Aynı meridyen (boylam) üzerindeki noktalarda Güneş aynı anda doğar ve aynı anda batar.
- ↳ Türkiye'nin herhangi bir kentinde bu iki tarihte gölge boyu uzunlukları eşittir.

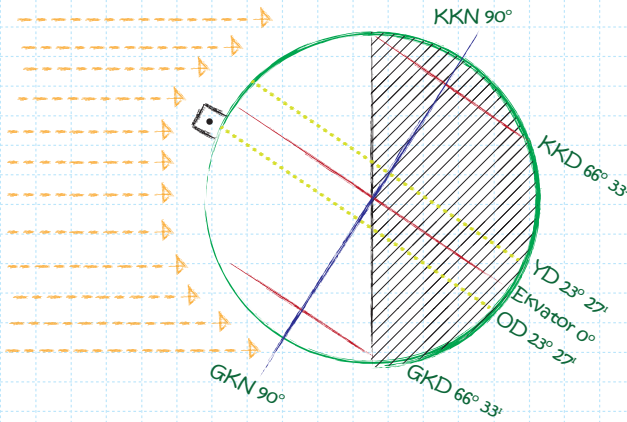
- ↳ 21 Mart'tan sonra gündüz süresi 12 saati geçerek 21 Haziran'a kadar sürekli uzar.

21 Haziran Konumu (Yaz gün dönümü)

- ★ Güneş ışınları Yengeç Dönencesi'ne öğlen vakti (90°) dik düşer.
- ★ Kuzey yarım kürede yaz mevsimi yaşanır.
- ★ Kuzey yarım kürede yıl içerisindeki en uzun gündüz, en kısa gece süresi yaşanır. (Kuzeye doğru gidildikçe gündüz süreleri uzar, gece süreleri kısalır.)
- ★ Türkiye'de bu tarihte en uzun gündüz Sinop'ta, en kısa gündüz Hatay'dadır.
- ★ Gölge boylarının Kuzey yarım kürede yıl içerisinde en kısa olduğu tarihtir.

21 Aralık Konumu (Kış gün dönümü)

- ⊖ Güneş ışınları Oğlak Dönencesi'ne öğlen vakti (90°) dik düşer.
- ⊖ Kuzey yarım kürede kış mevsimi yaşanır.

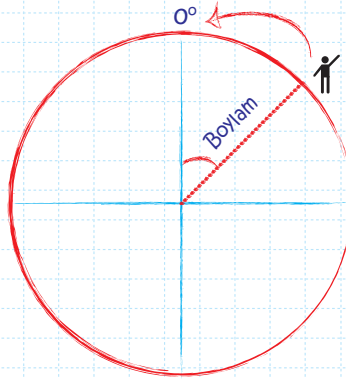
- ⊖ Kuzey yarım kürede yıl içerisindeki en uzun gece, en kısa gündüz süresi yaşanır. Kuzeye doğru gidildikçe gece süreleri uzar, gündüz süreleri kısalır.
- ⊖ Türkiye'de bu tarihte en uzun gece süresi Sinop'ta, en kısa gece süresi Hatay'da yaşanır.
- ⊖ Gölge boylarının Kuzey yarım kürede yıl içerisinde en uzun olduğu tarihtir.

Not:

Türkiye'de yıl boyunca en uzun gölge boyu Sinop'ta, en kısa gölge boyu Hatay'dadır.

Boylam

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın başlangıç meridyenine olan uzaklığının açı cinsinden değeridir.

Boylam meridyenler ile ifade edilemeyen noktaların da ifade edilebilmesini sağlar. (Derece - Dakika - Saniye) Örneğin; İstanbul $28^{\circ} 58' 59''$ boylamındadır.

Not:

Boylam bir yerin yerel saatini ve bulunduğu saat dilimini belirler.

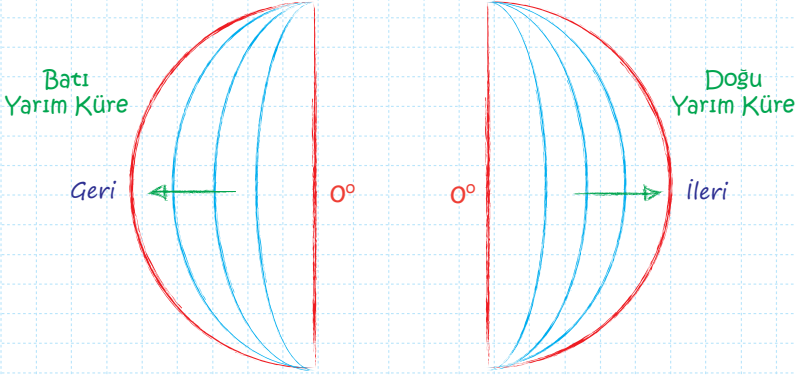
Yerel Saat

Bir yerin güneşin konumuna göre belirlenen saattir.

Aynı boylam üzerindeki noktalarda yerel saatler aynıdır.

Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için:

- Doğuda yerel saat ileri, batıda yerel saat geridir.
- Doğuda güneş erken doğar, erken batar; batıda güneş geç doğar, geç batar.

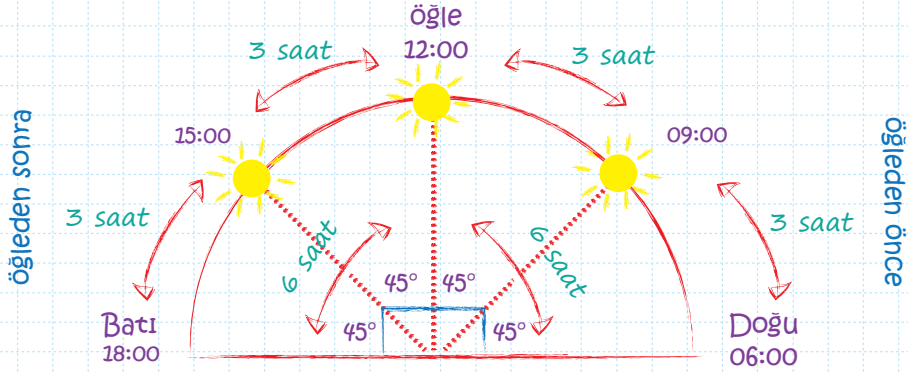
- 1°lik boylam aralığı her yerde eşit 4 dakikadır.

Not: Dünya üzerindeki bir nokta (boylam) güneşin tam karşısına geldiği anda o noktada yerel saat 12.00'dir. Öğle vaktidir, güneş ışınları gün içerisinde en büyük açıyla düşer ve gölge boyu gün içerisinde en kısa hâlini alır.

Greenwich 1884 yılında Washington'da bir araya gelen Uluslararası Meridyen Konferansında başlangıç meridyeni olarak kabul edilmiştir.

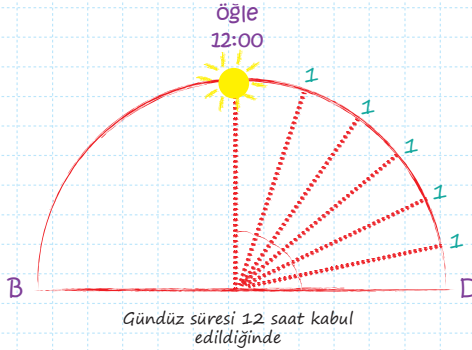
Yerel saatler resmî işlerde kullanılmazlar.
Yerel saatler ülkemizde dinen kullanılır
(Namaz, iftar, sahur saatleri buna göre belirlenir.).

Şekil Yorumlayarak Yerel Saat ve Boylam Hesaplama:

21 Mart - 23 Eylül tarihinde (ekinoks) dünyada gece - gündüz eşitliği yaşandığı için gündüz saatlerinde güneşin konumları ve saat dağılımı yukarıdaki şekilde gibidir.

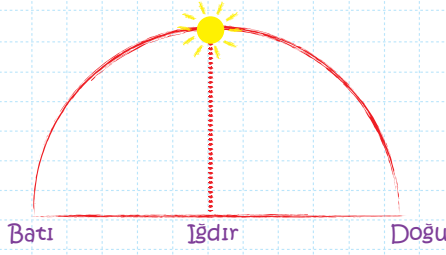
Not: Yerel saatin 12.00 olması; güneşin gün içinde tepe noktasında olması veya gölge boyunun gün içinde en kısa olduğu an olarak da ifade edilir (Güneş'in başucu noktasında olması).

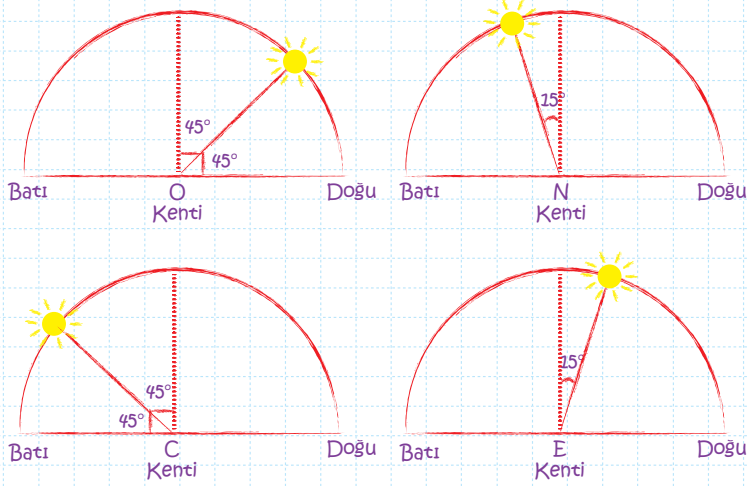
Aynı boylam (meridyen) üzerindeki noktalar Güneş'in karşısından aynı anda geçtiği için yerel saatleri aynıdır.

Güneş konumları arasındaki 15°'lik fark yaklaşık 1 saatlik yerel saat farkını ifade eder.

Örnek:

İğdir'da güneşin konumu yukarıdaki şekildeki gibi görüldüğünde O, N, C, E kentlerinin yerel saatleri ve İğdir kentine göre konumları hakkında yorum yapalım.

- ⊖ İğdir'a göre O kenti'nin yerel saati daha geridir, dolayısıyla İğdir'a göre O kenti batıdadır. (Saat ~ 09.00)
- ⊖ İğdir'a göre N kentinin yerel saati daha ileridir, dolayısıyla İğdir'a göre N kenti doğudadır. (Saat ~ 13.00)
- ⊖ İğdir'a göre C kentinin yerel saati daha ileridir, dolayısıyla İğdir'a göre C kenti doğudadır. (Saat ~ 15.00)
- ⊖ İğdir'a göre E kentinin yerel saati daha geridir, dolayısıyla İğdir'a göre E kenti batıdadır. (Saat ~ 11.00)

Verilen kentlerden İğdir'a göre en doğuda olan C kenti, en batıda olan O kentidir.

İğdir kentine göre düşünüldüğünde verilen kentlerden hangisi Çanakkale'de güneşin konumunu gösterir?

- ⊖ Çanakkale, İğdir kentine göre batıda olduğu ve Türkiye'nin en doğusu ile batısı arasında 1 saat 16 dakika yerel saat farkı bulunduğuna göre Çanakkale'de güneşin yaklaşık konumu E kentindeki (11.00) gibi olur.